

به برقراری عدالت اجتماعی که هدف نهایی توسعه پایدار می‌باشد تحقق می‌بخشد.

اهمیت موضوع

در آغاز هزاره سوم دغدغه‌های اکثریت کشورهای در حال توسعه به دو مسئله اصلی مربوط است:

- ۱- کاهش بی‌کاری و ایجاد اشتغال برای مردان و زنان و بخصوص دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها،
- ۲- از بین بردن فقر و یا حداقل کاهش آن و بسط عدالت اجتماعی در جامعه.

تشکل‌های دولتی، از بهره‌وری بیشتر و ضایعات کمتر و در مقایسه با تشکل‌های خصوصی، از خصلت و ماهیت دموکراتیک اقتصادی و توزیع عادلانه ثروت و درآمد برخوردارند. به این ترتیب در پرتو توجه تجارت و مبنای و اصول تعاونی، دولت‌ها می‌توانند ظرفیت‌ها و قابلیت‌های پراکنده و متنوع جامعه را ارتقاء دهند و از بار مشکلات مختلف اقتصادی و اجتماعی بکاهند. بخش تعاون به عنوان یکی از ابزارهای مهم برای توسعه پایدار و توزان کشور غالباً اعضای خود را قادر می‌سازد تا به عنوان گروه‌های فعال عمل کنند و امتیازاتی را به دست آورند.

در سند توسعه ۲۰ ساله کشور، جامعه ایرانی، جامعه‌ای توسعه یافته با رشد مستمر اقتصادی و برخوردار از عدالت اجتماعی، رفاه، فرصت‌های برابر، توزیع مناسب درآمدها به دور از فقر و فساد و تبعیض و بی‌کاری، متکی بر سهم برتر انسانی است که همه اینها از ویژگی‌ها و اهداف تعاونی‌ها است. لذا می‌توان گفت توسعه بخش تعاونی می‌تواند محور تحقق اهداف کیفی چشم‌انداز ۲۰ ساله توسعه کشور باشد.

اگر قرار است که عدالت اجتماعی تصویر شده در برنامه پنجساله توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور و نیز سند چشم‌انداز ایران در سال ۱۴۰۰ برقرار شود و سهم بخش تعاون در اقتصاد کشور به ۲۰ درصد برسد؛ معرفی، شناسایی و پژوهش، در کنار توسعه کمی، از ضروریات برنامه‌های توسعه پایدار کشور به حساب می‌آید.

ساختار نظری

تا دهه ۱۹۷۰ میلادی اقتصاددانان و نظریه‌پردازان توسعه بر این عقیده بودند که تنها عامل رشد و توسعه جوامع، اقتصادی و فیزیکی است. ولی به دلیل مشکلاتی که برای جوامع بشری پیش آمده آنها به این نتیجه رسیدند که به لحاظ چند بعدی بودن انسان، وارد دانستن یک عامل به

گسترش تعاونی‌ها می‌تواند باعث ایجاد اشتغال زود بازده، ترویج و تقویت سرمایه‌گذاری‌های وسیع در سطح کشور از طریق مشارکت همگانی مردم و تجمیع مقدرات مالی اندک قشرهای متوسط و ضعیف جامعه گردد

در کشور ما علاوه بر قانون اساسی، به عنوان یک سند ملی، چهار برنامه توسعه اجرا شده و نیز سند چشم‌انداز توسعه کشور در ۲۰ سال آینده همگی حول این محور متمرکز شده‌اند که سطح اشتغال را بالا برده، فقر را به حداقل رسانده و عدالت اجتماعی و توسعه پایدار را در اقصی نقاط کشور مستقر و محقق نماید. تعاونی‌ها یکی از ساختارها و سازمان‌های مردمی و مشارکتی مناسب در این زمینه هستند که نهادهای اصیل مردمی تلقی شده و موفقیت زیادی در جهان برای تامین نیازهای مشترک اعضاء و تجمیع سرمایه‌های اندک ملی، فکری و تجربی پراکنده آنها به دست آورده‌اند. نهادهای تعاونی، در مقایسه با

عنوان تنها عامل توسعه باعث یک بعدی بودن جوامع انسانی و شکاف عمیق بین جوامع می‌گردد. بدین لحاظ بود که سرمایه اجتماعی به عنوان عامل رشد و توسعه جوامع مورد توجه قرار گرفت. صاحب نظران مسائل اجتماعی - اقتصادی، سرمایه اجتماعی را شبکه نامرئی رسمی و غیررسمی از روابط متقابل بین انسان‌ها در جامعه می‌دانند و معتقدند که زیباترین جلوه سرمایه اجتماعی در تعاون نمود پیدا می‌کند. زیرا تعاونی‌ها با توجه به مزایا و ویژگی‌هایی که دارند می‌توانند آموزه‌های انسانی جامعه بشری را بین همه بخش‌های جامعه به واقعیت تبدیل نمایند. تعاونی‌ها در طول حیات خود توانسته‌اند با ایجاد بستر و فضای مناسب، ویژگی‌های سرمایه اجتماعی را که شامل اخلاق، آزادی، مسئولیت‌پذیری، وجدان‌کاری و احترام به دیگران است در عمل پیاده نمایند. باید اذعان داشت که تعاون از میان سرمایه‌های فیزیکی، انسانی و اجتماعی که مورد نظر کارشناسان توسعه است بیشترین قرابت و نزدیکی را با سرمایه اجتماعی دارد زیرا عوامل تشکیل دهنده یک تعاونی «فردیت مبتنی بر جمع» است. اکنون مفهوم توسعه، محدود به توسعه اقتصادی نمی‌شود بلکه بنیادهای نوین آن وجه عادلانه و آزادانه توسعه، عزت و کرامت انسانی است. بر این اساس ویژگی‌های نوین نهضت تعاون که بر حضور و مشارکت جمعی در فعالیت‌های اقتصادی و تصمیم‌گیری مبتنی است به گونه‌ای است که می‌تواند نقش مهمی در پیشبرد اهداف همه جانبه توسعه پایدار داشته باشد. براساس این کیفیت، قانون اساسی تصریح نموده که نظام اقتصادی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی استوار است. روح حاکم بر قانون اساسی که در اصل ۴۳ و ۴۴ صراحت بیشتری دارد، اشتغال، فقرزدایی و رسیدن به عدالت اجتماعی و پرداختن به کرامت و شأن انسان‌ها است.

آمارهای موجود نشان‌دهنده این است که به رغم توجه عمیق قانون اساسی به بخش تعاونی هم اکنون سهم بخش تعاون از اقتصاد کشور حداکثر ۵ درصد می‌باشد؛ این در حالی است که طبق برنامه‌ریزی‌های به عمل آمده این سهم باید تا پایان برنامه ۵ ساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور به ۲۵ درصد برسد. جامعه ایرانی در افق چشم‌انداز بیست ساله کشوری خواهد بود توسعه یافته، مناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود و متکی بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی با تأکید بر: مردم سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مند از امنیت اجتماعی و قضایی (سند توسعه بیست ساله جمهوری اسلامی ایران)

اکنون با مشخص شدن این برنامه‌ها و چشم‌انداز ۲۰ ساله باید دید که بخش تعاونی چگونه خواهد توانست بخشی از این اهداف را متناسب با وزنه و جایگاه خود محقق سازد.

همان‌طور که قبلاً نیز ذکر شد علاوه بر نقش کمی تعاون، این بخش می‌تواند در بهبود کیفیت و رسیدن به توسعه پایدار کشور سهم داشته باشد. که این نقش و سهم می‌تواند به صورت: گسترش و ایجاد مشارکت‌های مردمی، سرمایه - گذاری‌های در سطح خرد و کلان، افزایش روحیه جمعی و کارآفرینی، آزادی‌های انسانی و در نهایت گسترش عدالت اجتماعی و حضور زنان در توسعه کشور به ظهور برسد.

تعاون و مشارکت‌های مردمی

خصیصه ممتاز دولت‌های مردمی، این باور است که برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه را با بهره جستن از مشارکت و همکاری مردم انجام می‌دهند. در واقع، دولت‌های مردمی تلاش می‌کنند امور جامعه را در بستری مردمی سامان دهند و دخالت در تعیین سرنوشت مردم

برداری از منابع از طریق دخالت آنها در برنامه-ریزی، سازماندهی و اجرای طرح‌های توسعه بیشتر شود نابرابری‌ها کاهش خواهد یافت. مطالعات نشان داده است که تعاون و شرکت-های تعاونی در تضعیف و زایل ساختن نابرابری-ها و بی‌عدالتی‌های اقتصادی-اجتماعی هستند. بنابراین هر چه نقش بخش تعاون در جوامع فزاینده‌تر شود، میزان نابرابری‌ها در آن جامعه بیشتر کاهش خواهد یافت. در واقع بخش تعاون در مقایسه با بخش‌های دولتی و خصوصی بهتر می‌تواند توسعه ملی مبتنی بر عدالت و مساوات را به ارمغان آورد زیرا اساس و جوهر ذاتی این بخش بر مشارکت اصیل، داوطلبانه و علاقمندانه مردم استوار است. بخش تعاونی یک بخش اقتصادی با چهره‌ای مردمی است. عنصر مشارکت موجب شده است که همگان تعاون را یکی از جریان‌های اقتصادی مردمی تلقی کنند که نماد مشارکت و دخالت مردم در همه امور و فعالیت‌های آن هویدا و بارز است (موحدی نائینی، ۱۳۸۴).

تعاون و کارآفرینی

یکی از علائم کارآفرینی، نوآوری است. به همین دلیل است که می‌گویند کارآفرینی کار را به سمت پیشرفت و توسعه سوق می‌دهد. کارآفرینی محصولات جدیدی را معرفی می‌کند و بازارهای جدید را کشف می‌کند. نوآوری کارآفرینان، همواره موجب انقلاب در زندگی روزمره می‌شود. آنها به روش‌هایی فکر می‌کنند که بتوانند محصولی با استفاده خاص را برای استفاده‌های دیگر تطبیق دهند، اصلاح کنند، گسترش داده یا جایگزین کنند.

کارآفرینی فعالیتی خلاق شبیه به خلاقیت در هنر و علم است. کارآفرین باید مانند هنرمند و دانشمند، ایده‌ای را در فکر خود بپروراند، وقتی که ایده پیدا شد باید برای تحقق آن در عمل مبارزه کند؛ برای انجام این امر وقت زیادی

به خود آنان سپرده شود. در زمینه اقتصاد، این دولت‌ها برای نیل به مقصود، عموماً اقتصاد تعاونی را پل مطمئن و مستحکم برای عبور از آن تشخیص داده‌اند. زیرا اقتصاد تعاونی همانند خود دولت‌ها یک نظام مردم سالار محسوب می‌شود. تعاونی‌ها سازمان‌هایی متعلق به مردم هستند. سرمایه، کار و مدیریت آنها از سوی مردم تأمین و تدبیر می‌شود و فعالیت آنها با اراده مردم شکل گرفته و اقتصاد تعاونی اصیل و مردمی را در خود متبلور می‌سازد. بدیهی است درآمدها و منافع مادی و معنوی آن نیز نصیب مردم و جامعه خواهد شد.

تجارب کنونی حاکی از آن است که دولت‌های مردمی، تعاونی‌ها را سازمان‌های فراگیر شناخته-اند؛ چرا که تعاونی‌ها توسط مردم اداره می‌شوند و فعالیت آنها برای رفع نیازهای فوری و مبرم اداره کنندگان تنظیم می‌شود. بنابراین با گسترش تعاونی‌ها بسیاری از نیازهای اقتصادی جامعه، که دولت‌ها از عهده رفع و برطرف ساختن آنها کاملاً بر نمی‌آیند، توسط خود مردم برطرف خواهد شد و بار سنگینی را از دوش دولت‌ها بر می‌دارند. بر پایه این منطق، می‌توان چنین تعبیر نمود که هر چه تعداد شرکت‌های تعاونی اصیل و مردمی افزایش یابد حضور جمعیت بیشتری از مردم جامعه در صحنه‌های اقتصادی و اجتماعی آن جامعه فراهم خواهد شد. همچنین برای تولید، اشتغال و ارائه کالا و خدمات به مردم، کمک‌های شایان و بی‌همتایی به دولت‌ها خواهند نمود (عباسی، ۱۳۸۰).

مشارکت موجب افزایش کارایی برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی می‌شود. فرایند مشارکت، کیفیت تصمیم‌ها را بالا می‌برد و موجب افزایش کارایی ساختارهای نامتمرکز می‌شود و دولت را تشویق می‌کند تا با توان بیشتری به ساماندهی ساختارهای نامتمرکز بپردازد. (سرکار آرائی، ۱۳۷۹)

هرچه مشارکت مردم در سرمایه‌گذاری و بهره-

گذاشته و با خطرات مالی مواجه شود و تمام اینها نیاز به انرژی و نظم زیادی دارد (ملیتو، ۱۳۸۳).

کارآفرینان روحیه استقلال طلبی بالایی دارند، آنها دوست دارند برای خود کار کنند، داشتن قطعیت، اهل عمل بودن و داشتن عزم و اراده بالا از ویژگی‌های اصلی افراد کارآفرینی به حساب می‌آید. کارآفرین انسانی نوآور است و با ذهنیت مثبتی که دارد از فرصت‌هایی سودآور و نهفته‌ای

تعاونی‌ها در طول حیات خود توانسته‌اند با ایجاد بستر و فضای مناسب، ویژگی‌های سرمایه اجتماعی را که شامل اخلاق، آزادی، مسئولیت‌پذیری، وجدان‌کاری و احترام به دیگران است در عمل در سطح جامعه پیاده نمایند. در تعاونی‌ها افراد می‌آموزند که از فرصت‌های بخوبی استفاده کنند بنابراین تعاونی موقعیت مناسبی برای کارآفرینی و کارآفرینان است.

در تعاونی‌ها به آراء و عقیده دیگران حتی اگر حداقل سهام را داشته باشد احترام گذاشته می‌شود و فرد وقتی می‌بیند که به رغم دارا بودن سهام اندک همانند سایرین مورد احترام جمع قرار می‌گیرد طبعاً احساس مسئولیت و وجدان‌کاری که از دیگر شاخص‌های سرمایه اجتماعی است را در خود تقویت می‌کند و به کار می‌گیرد.

تعاون و توسعه سرمایه‌گذاری

تمامی نظریه پردازان و متخصصان امر توسعه بر این باورند که سرمایه و سرمایه‌گذاری نقش مهمی در توسعه کشورها دارد. به طوری که کمبود سرمایه و پایین بودن سطح سرمایه‌گذاری در کشورهای در حال توسعه به عنوان یک عامل مهم عقب ماندگی این کشورها به شمار می‌رود. در بسیاری از این نظریه‌ها، سرمایه‌گذاری را مؤثرترین راه رسیدن به اهدافی همچون افزایش تولید، افزایش اشتغال و عرضه و نیز کاهش قیمت‌ها می‌دانند. تعاونی‌ها مکانی هستند که می‌توان به طور بارز مشارکت عمومی را در امر سرمایه‌گذاری به ظهور رساند. چرا که پس‌اندازهای در حد پایین نیز می‌توانند به شکل‌های کوچک و بزرگ باعث رونق سرمایه‌گذاری شده و نقدینگی را کد بدون استفاده را وارد چرخه سرمایه‌گذاری کند و سهم بزرگی را در رونق اقتصادی به دنبال داشته باشد.

افراد در تعاونی‌ها می‌آموزند با همکاری و در جمع قرار گرفتن می‌توانند عنصر مؤثری برای جامعه باشند

که وجود دارد با پذیرش مخاطرات آن استفاده می‌کند و خود و جامعه را بهره‌مند می‌سازد. شومپیتر می‌گوید کارآفرینی موتور توسعه اقتصادی است. کارآفرینی ایده را به واقعیت تبدیل می‌کند و چیز ارزشمند را از هیچ می‌سازد.

بنابراین اگر می‌پذیریم که کارآفرینی موتور توسعه است، با تعریفی که از کارآفرینی آمد می‌توان گفت که تعاونی‌ها بهترین حمل برای کارآفرینی و پرورش افراد کارآفرین هستند. افراد در تعاونی‌ها می‌آموزند با همکاری و در جمع قرار گرفتن می‌توانند عنصر مؤثری برای جامعه باشند. افراد وقتی در تعاونی‌ها عضو می‌شوند خود را باور می‌کنند، وقتی می‌بینند که رأی آنها مؤثر است و به نظرات و پیشنهادات آنها اهمیت داده می‌شود خلاقیت‌های خود را بروز می‌دهند. بنابراین تعاونی‌ها روحیه کارآفرینی را در افراد تقویت می‌کنند و فرد حتی به صورت انفرادی و خارج از تعاونی‌ها می‌تواند مؤثر واقع شود.

سرمایه‌های راكد در دست مردم جمع‌آوری و صرف فعاليت‌های مولد و اشتغالزا می‌شود.

تعاون و حضور فعال زنان در توسعه

زنان به عنوان نیمی از جمعیت هر کشور، نه تنها موضوع و هدف هر نوع توسعه‌ای هستند بلکه به عنوان اهرم مؤثری در تأمین هر چه بیشتر مشارکت انسان‌ها مطرح می‌باشند.

مسئله اشتغال زنان در امور اجتماعی و اقتصادی از جمله مهمترین مسائلی است که علیرغم اهمیت فوق‌العاده، کمتر مورد توجه قرار گرفته است.

عدم اشتغال زنان در فعاليت‌های اقتصادی می‌تواند مشکلی بر سر راه توسعه کشور تلقی گردد. ضرورت اشتغال زنان را باید با افزایش گسترش فرصت‌های اشتغال تسریع کرد. توجه به اشتغال زنان به عنوان جزء اصیل سیاست توسعه به طور اجتناب‌ناپذیری ما را به طرف اصل تعاون و اشتراک مساعی می‌کشاند. شرکت‌های تعاونی بانوان از جمله تشکلهای مردمی محسوب می‌شوند که با شرایط ساده‌تری برای زنان ایجاد اشتغال نموده و حتی زنان محروم نیز با سرمایه‌های اندک خویش می‌توانند به این تعاونی‌ها ملحق گردیده و وارد عرصه جامعه شوند و از توانمندی‌های خویش برای رشد و توسعه توانمندی‌های اجتماعی و اقتصادی خود و جامعه بهره‌برداری کنند. مشارکت اجتماعی، اقتصادی زنان علاوه بر تأثیر مثبت اقتصادی دارای آثار مثبتی نیز در عرصه‌های فرهنگی و اجتماعی است. از این رو، به نظر می‌رسد این فعاليتها به شیوه تعاونی و در قالب تعاونی‌های بانوان امکانپذیر می‌باشد. اینگونه تعاونی‌ها با توجه به ویژگی‌های و خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و ارزش‌های انسانی خاص خود می‌توانند امر اشتغال برای زنان را تحقق بخشند.

تعاونی‌ها ثابت کرده‌اند که یکی از مهمترین جلوه‌های مشارکت سازمان یافته مردم در امور اجتماعی و اقتصادی هستند. زیرا تعاونی‌ها از جمله مؤسساتی هستند که با سرمایه و مدیریت مردم تشکیل می‌شوند و درآمد و دیگر امتیازات آنها نیز نصیب مردم می‌گردد. شرکت تعاونی در دو قطب شهری و روستایی بهترین راه تجمع مقدرات مالی مردم و اقشار کم درآمد جامعه است. همان‌طور که منابع مالی شرکت‌ها و

**عدم اشتغال زنان در فعاليت
های اقتصادی می‌تواند مشکلی
بر سر راه توسعه کشور تلقی
گردد. ضرورت اشتغال زنان
را باید با افزایش و گسترش
فرصت‌های اشتغال تسریع
کرد.**

اتحادیه‌های تعاونی از همین منابع مردمی تأمین شده است، فکر همکاری و اشتراک مساعی و توأم ساختن مجاهدت‌های فردی در تشکیل سرمایه برای نیل به هدف‌های اقتصادی و رفع نیازمندی‌های مشترک و حوائج جمعی، اساس تعلیمات تعاونی و روح آن است. بخش تعاونی با تجمع و تجهیز قدرت افراد، توانایی آنان را به عنوان تولیدکننده، مصرف‌کننده، خریدار، فروشنده، وام‌گیرنده و غیره افزایش می‌دهد و در این مسیر فرصت‌های مناسبی را برای آنان فراهم می‌سازد. بنابراین تعاون به لحاظ اینکه بهترین عاملی است که می‌تواند سرمایه‌های راكد در سطح خرد و کلان را وارد چرخه سرمایه‌گذاری نماید می‌تواند نقش مؤثری را در پویایی اقتصاد جامعه به عهده داشته باشد. اگر تعاونی‌ها را در جامعه گسترش دهیم،

فهرست منابع و مأخذ:

- ۱- آراسته خو، محمد(۱۳۷۵)، انواع کارکرد تعاونی‌ها، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ۲- ادواری، بیژن(۱۳۸۳)، نگارشی دوباره به مقوله بهره‌وری، ماهنامه تعاون، شماره ۱۵۵، مرداد.
- ۳- ثابت سعیدی، ارسلان(۱۳۷۴)، حقوق تعاون، تهران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- ۴- چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی.
- ۵- سرکار آرانی، محمد رضا(۱۳۷۹)، مشارکت و توسعه انسانی، ماهنامه اطلاعات سیاسی، اقتصادی، سال پانزدهم شماره ۳ و ۴، آذر و دی.
- ۶- طالب، مهدی(۱۳۸۲)، اصول و اندیشه‌های تعاونی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- ۷- عباسی، محمدرضا(۱۳۸۰)، اقتصاد تعاونی گزینه برتر دولت‌های مردم، ماهنامه تعاون، شماره ۲۰۵، اردیبهشت.
- ۸- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
- ۹- مریدی، سیاوش(۱۳۷۹)، فرصت‌های و محدودیت‌های کزآفرینی در اقتصاد ایران، ماهنامه علمی آموزشی تدبیر، سال یازدهم، شماره ۱۰۹، دی.
- ۱۰- موحدی نائینی، سیدعبدالحمید(۱۳۸۴)، ترویج تعاون و جلب مشارکت مردمی، ماهنامه تعاون، شماره ۱۶۷، مرداد.
- ۱۱- ملیتو، سالازار(۱۳۸۳)، مقدمه‌ای بر کزآفرینی، مترجم سیامک نطاق، تهران، انتشارات کوهسار.

شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

ضرورت شناخت و پشتیبانی عملی از واحدهای تولیدی تعاونی به عنوان صنایع کوچک

مهندس یدآ... مددی*

چکیده

صنایع کوچک، حد واسط صنایع سنتی و صنایع سنگین هستند. این صنایع به فناوری‌های پیچیده نیاز ندارند و مدیریت آنها با توجه به مهارت‌های موجود در کشورهای جهان سوم بخوبی میسر است. توسعه این گونه صنایع می‌تواند به رشد توانمندی‌های مدیریتی، کاهش بی‌کاری، توزیع عادلانه امکانات و بهره‌گیری بهتر از امکانات محلی و بومی کمک فراوانی کند. لذا، با توجه به رسالت وزارت تعاون، توصیه، حمایت و توسعه صنایع کوچک توسط این وزارت می‌تواند آن را در دستیابی به اهداف کلان خود یاری دهد.

واژگان کلیدی: صنایع کوچک، فناوری مناسب، تکنولوژی

مقدمه

هدف‌های اصلی است. در اینجا مشخص می‌شود که «مناسب بودن» ویژگی ذاتی تکنولوژی نیست بلکه محیطی که در آن قرار می‌گیرد، مورد بحث است.

اندیشه تکنولوژی یا صنایع کوچک و متوسط به مفهوم بازگشت و عقب‌گرد به روش‌های کهنه و از مد افتاده نیست، بلکه به معنی یک حرکت پیش‌رونده در درون جوامعی است که در آن سرمایه‌های عظیم و پیچیدگی روش‌های تولید به منظور کاهش ساعات کار و حذف مشاغل متعدد به کار گرفته نمی‌شوند. در فناوری یا صنایع کوچک و متوسط، در جوامعی که با تورم نیروی انسانی کار رو به رو هستند، مناسب محسوب می‌-

داشتن صنعت» یک اصل پذیرفته شده است و آنچه بر سر آن اختلاف است تفاوت میان صنایع «سرمایه بر» و «کاربر» می‌باشد. امروزه جایگاه صنعت در فرایند تولید، قطعی است. آنچه باید بر آن تأمل و تعقل کرد، نوع و چگونگی انتخاب فناوری (تکنولوژی) است. چرا که انتخاب یک فعالیت صنعتی معین، با شرایط محیطی یک کشور در حال توسعه، به تکنولوژی مورد استفاده در صنعت مورد نظر بر می‌گردد تا خود صنعت. لذا ممکن است تکنولوژی در یک محیط خاص، مناسب یا نامناسب باشد و این به واسطه همسانی یا ناهمسانی با محیط و

* کارشناس ارشد تعاون

به معنی شناخت تشکیل شده است. بنابراین می-توان گفت: «تکنولوژی، تفکر در فنون و بررسی ابزارها، روش‌ها و شیوه‌هایی است که در شاخه-های گوناگون صنعت به کار می‌روند. هدف تکنولوژی برآوردن نیازهای جامعه و پاسخ به تقاضاها است.

۲- صنایع کوچک و متوسط

صنایعی هستند که دارای تکنولوژی متوسط می‌باشند، نیاز به سرمایه‌گذاری کمتری نسبت به صنایع سنگین دارند، اشتغالزایتر هستند و اغلب به تولید کالاهای مصرفی می‌پردازند. به عبارت دیگر از توانایی‌ها و پیچیدگی‌های تکنولوژیکی به نسبت متعارف برخوردارند، زیرا به داده‌ها و روش‌هایی نیاز دارند که از حد روش‌های سنتی پیشرفته‌تر و نسبت به تکنولوژی نوین، ساده‌تر هستند.

۳- تکنولوژی مناسب

یعنی تکنولوژیی که منابع موجود در کشورهای در حال توسعه را به طور کارا و بهینه مورد استفاده قرار داده و به اهداف خاص توسعه اقتصادی - اجتماعی در این کشورها کمک نماید، از این تعریف این گونه برداشت می‌شود: تکنولوژی‌ای برای کشورهای در حال توسعه مناسب است که در مقایسه با کشورهای توسعه یافته، نیروی کار غیرماهر و با تخصص و دانش کم را مورد استفاده قرار داده و امکان بهره‌برداری از منابع و موارد سنتی را فراهم سازد. بنابراین نقش چنین تکنولوژی در اقتصاد کشورهای در حال توسعه موجب صرفه‌جویی در مقیاس مدیریت و مهارت‌های فنی خوانده شده به طوری که تکنولوژی و صنایع با داشتن مقیاس کوچک به مدیریت بالا و مساعدت‌های فنی، نیاز کمتری دارند.

امکان تقلید و انتقال تکنولوژی پیشرفته به دلیل وجود فاصله زیاد بین ظرفیت‌های فنی،

نیاز به تولید انبوه به منظور تأمین نیازهای روزافزون امروزه برای همه کشورهای در حال توسعه نیازی محسوس است، اما تولید انبوه در این کشورها موقعی اثر واقعی خواهد داشت که توسط توده‌های انبوه صورت گیرد. زیرا در کشورهای جهان سوم نیروی انسانی بی‌کار به وفور دیده می‌شود. و لذا تولید توده‌ای که خاص صنایع سنگین است مفید نخواهد بود بلکه تولید به وسیله توده‌ها به آنها کمک خواهد کرد. تحقق این موضوع در گرو استفاده از تکنولوژی و صنایع سبک و کوچک و متوسط است و ما می‌دانیم یکی از رسالت‌های بسیار مهم وزارت تعاون حل مشکل بی‌کاری و یا اشتغالزایی از طریق ایجاد واحدهای تعاونی تولیدی و خدماتی است. در این مسیر، واحدهای تولیدی دارای اولویت خاصی هستند. به نظر می‌رسد بهترین راه‌حل، در کوتاه مدت توسعه سریع واحدهای تعاونی تولیدی کوچک و متوسط می‌باشد. اگر چه قابلیت کاربرد تکنولوژی سبک و متوسط در همه جوانب عمومیت ندارد ولی فوق‌العاده وسیع است و می‌تواند در بخش‌های مختلف اقتصاد مورد استفاده قرار گیرد.

قابل ذکر است امروزه حتی در کشورهای پیشرفته نیز، به دلیل وجود رقابت شدید انعطاف‌پذیری شرکت‌های کوچک چنین شرکت‌هایی در حال گسترش است. کشور ما نیز می‌تواند در چهارچوب یک برنامه راهبردی، از این نوع شرکت‌ها برای حل معضلات اقتصادی و اجتماعی نهایت استفاده را ببرد.

در این مقاله پس از تعریف مفاهیمی چون تکنولوژی، صنایع کوچک و متوسط، تکنولوژی مناسب به چگونگی تأثیر این گونه صنایع در رشد و توسعه اقتصادی خواهیم پرداخت.

تعریف مفاهیم

۱- تکنولوژی (فناوری)

تکنولوژی از دو کلمه «تکنو» یعنی فن و «لوژی»